

UDK 930,26

YU-ISSN - 0352-3039

CENTAR ZA POVIJESNE ZNANOSTI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

PRINOSI ODJELA ZA ARHEOLOGIJU

ZAGREB 1983.

S A D R Ź A J

<i>Mario Jurišić</i> : Prilog poznavanju ilirskog brodovića na Jadranu do 2 st. pr. n. e.	5
<i>Aleksandra Faber</i> : Bedemi Epitiona—Stobreč kod Splita	17
<i>Ivančica Pavišić</i> : Prilog poznavanju importa u antičkom Fulfinumu	39
<i>Rajka Makjanić</i> : Istočna sigilata na Kvarneru	51
<i>Remza Košćević</i> : O namjeni jednog antičkog upotrebnog predmeta	65
<i>Marija Buzov</i> : Prilog paleografiji ranokršćanskih mozaičkih natpisa u Istri i Dalmaciji	75
<i>Krešimir Rončević</i> : Prijedlog za ujednačavanje arheološke dokumentacije za nekropole: PODACI O GROBU	97

PRINOSI
ODJELA ZA ARHEOLOGIJU

Izdaje

Odjel za arheologiju
Centar za povijesne znanosti
Zagreb, Krčka 1

Za izdavača

Marin Zaninović

Likovna oprema

Krešimir Rončević

Tehnički urednik

Krešimir Rončević

Prijevod

Wayles Browne

Tisak dovršen 20. X 1983.

Naklada: 600 primjeraka

PRILOG POZNAVANJU IMPORTA U ANTIČKOM FULFINUMU

Za vrijeme sistematskih istraživanja u antičkom Fulfinumu otkriven je, uz ostale gradske objekte, i dio površine stambenog objekta — vile, koja se uklapa u kompleks istočne stambene četvrti antičkog grada.¹ Objekt je smješten neposredno uz obalu zaljeva Sepen, što je uveliko otežavalo istraživanje jer je nadiralo more, te se nakon desetak dana rada moralo prekinuti iskopavanje. Ipak se, s obzirom na vrlo plitak sloj od svega 40 cm, mogla obuhvatiti površina na 20×20 m, u kojoj je došao na vidjelo sjeverozapadni dio jedne prostrane vile sa centralnim dvorištem, dimenzija $13 \times 7,5$ m. Oko tog četvrtastog dvorišta utvrđen je sa zapadne strane 1,5 m široki trijem, odakle se ulazilo u prostorije, što se uz taj trijem nižu spram zapada. Sjeverno i istočno krilo objekta nije se moglo istražiti, dok se s južne strane, u smjeru obale, odnosno paralelno uz obalu, vjerojatno nalazilo gospodarsko dvorište ili vrt. U tom prostoru konstatiran je kompaktniji sloj crnice, a mjestimice se nazire popločenje nepravilnim kamenjem uz trag jednog slivnog mjesta u kanalizaciju. Ova površina omeđena je s morske strane suhozidom.

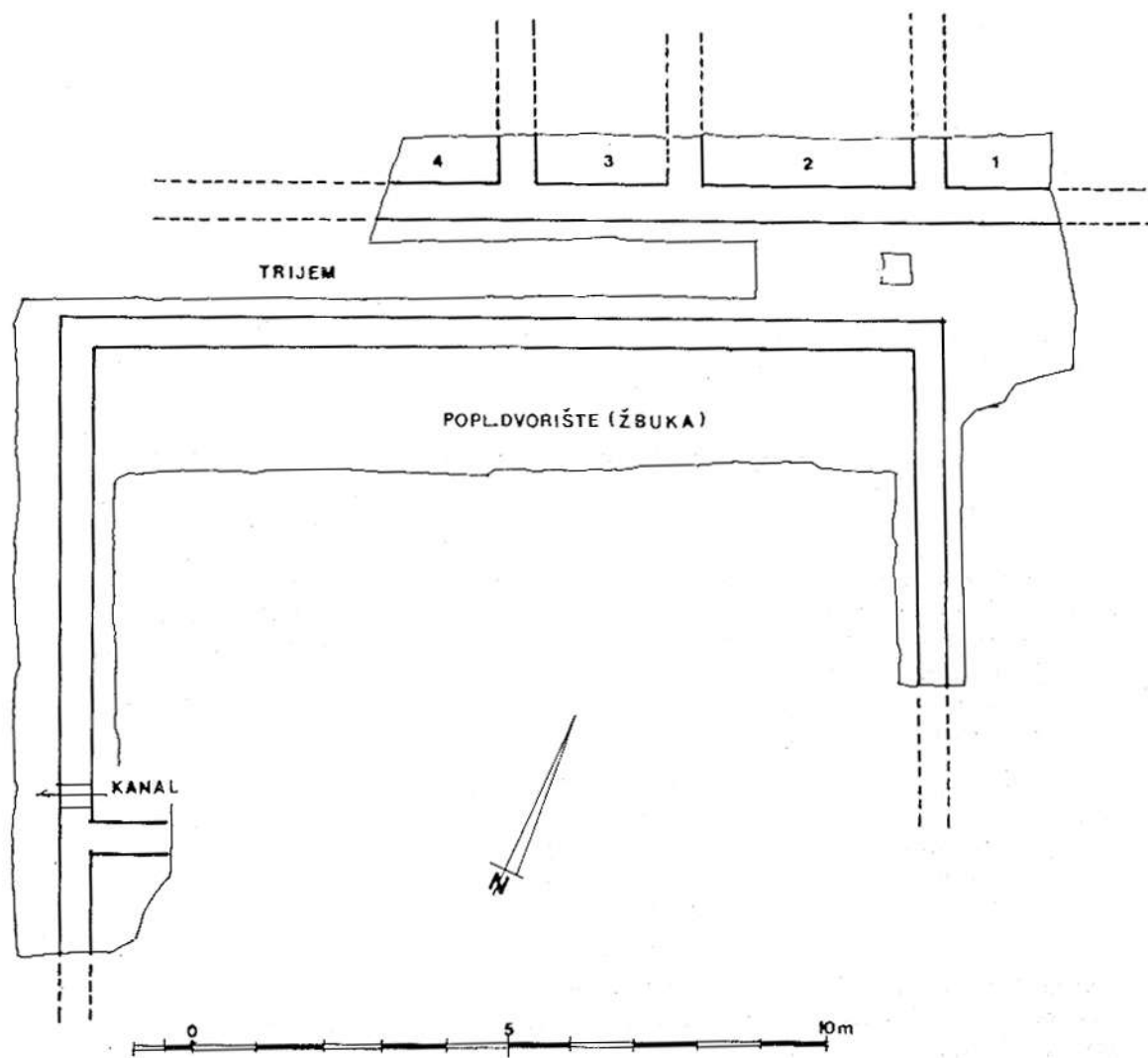
Zidovi tog objekta, građeni od pravilno klesanih kamenih blokova, uništeni su gotovo do temelja. Jedino je dobro očuvana površina unutarnjeg dvorišta s podom od žbuke, izrađene od finog vapna, pomiješanog sa sitno tucanom ciglom, zbog čega je i pod poprimio crvenu boju. Na plitkom ležaju poda, zbog dugogodišnjeg obrađivanja zemlje, vidljiva su jača oštećenja plugom.

Popratni arheološki nalazi otkriveni su unutar površine trijema, čiji je pod već nestao, ali su u sloju crnice i šteta očuvani brojni ulomci stakla i keramike, ulomci amfora i krovnog crijepa, ostaci školjaka, što ukazuje na stambenu namjenu istraženog objekta.

Među nalazimo unutar površine vile zastupljena je obična kućna keramika koja je služila u svakidašnje svrhe, grube je fature i debelih stijenki, čiji oblici pokazuju utjecaj keltske tradicije. Javlja se i fina keramika koja je pretežno uvežena i prvi je keramički vjesnik rimskog prodora na ovom dijelu liburnskog teritorija.

¹ Istraživanja vrši od 1972. g. dr A. Faber, iz Odjela za arheologiju, Centra za povijesne znanosti. U terenskoj ekipi sudjelovala je povremeno i autorica članka.

Pažnju privlači prisustvo keramike tankih stijenki, koja je na ovom lokalitetu zastupljena uz već ranije objavljene nalaze iz ranocarske nekropole Kuri-lovo u uvali Sepen.² Zbog vrlo plitkog sloja od svega 30 cm, kao i zbog krhkosti stijenki, nalazi ove keramike su fragmentirani. Moglo se izdvojiti samo sedam fragmentiranih šalica, od kojih su neke i rekonstruirane. To su šalice trbušastog ili bikoničnog oblika, čije su površine stijenki glatke ili su vrlo stilizirano ukrašene plastičnim ornamentom u vidu raznih aplikacija — listova i grozdova. Uz

Tlocrtna situacija vile

ovu vegetabilnu dekoraciju javlja se i motiv urezanih linija, poredanih u gustom nizu, te grupiranih u dva ili više horizontalnih redova. Izrađene su od fine pročišćene gline, svjetlije i tamnije sive boje preko koje je prevučen nešto tamniji

² D. Ruševljanin 1973., str. 181.

sivi premaz. Meko su pečene i kod nekih primjeraka prevlaka je nestala, vrlo su fine izrade. Faktura svih nalaza pokazuje ujednačenu debljinu stijenki i njihove proporcionalne dimenzije.

Produkcija keramike tankih stijenki započela je još u doba Augusta, nastavljen je tijekom cijelog I. i II. st. n. e. A konkurirala je izrađevinama tera sigilate sjeveroitalskih radionica. Dekorativni elementi zastupljeni na šalicama tankih stijenki razlikuju se od onih na tera sigilati; Lamboglia ju je nakon obrade ticinskog grobnog kompleksa, izdvojio u posebnu grupu i nazvao keramikom tankih stijenki.³

Tipološki razvoj ovih šalica prati se od njenih početnih faza, kada dobivaju polukružan oblik s nešto suženim gornjim dijelom te odebljalim ravnim dnom. Ovaj tip zdjelice karakterističan je za prvu polovicu I. st. n. e. i javlja se u Aquileji, Arezzu i Albintimiliumu.⁴ Istraživanja nekropole i naseobinskog kompleksa u Ljubljani pružila su obilje keramike tankih stijenki među kojom i nekoliko primjeraka ovog tipa šalica koje se javljaju tijekom cijelog I. st. n. e.⁵ Nalazi istih šalica u grobovima u Dobovi i Ptuju datirane su u vrijeme Klaudija I.⁶ u Sirmiumu su pronađena dva kalupa i lončarska peć, što pretpostavlja postojanje lokalne radionice za izradu keramike tankih stijenki, čija se produkcija javlja od tiberijskog vremena do sredine II. st. n. e.⁷ Primjeru šalice iz vile u Omišlju odgovara sličan nalaz iz nekropole u Kurilovu (T.I,1).⁸

Oblikovne promjene javljaju se u neronsko-flavijevsko vrijeme, kada počinju primaju bikoničan oblik s proširenim trbuhom i kratkom prstenastom nogom. Pojavaa plastičnog ukrasa (enbarbitone) naglašava njihovu osebujnost; izveden je u obliku srcolikih listova, čije se grančice naizmjenice povijaju (T.II,1). U istu grupu ubraja se i fragmentirani primjerak s grozdastim ornamentom, grupiran u pojedinačne skupine iznad kojeg se lučno nadvila vitica (T.II,2).

Stilizacija motiva na posudama tankih stijenki pokazuje raznolikost njenog izbora koja se prilagođuje osnovnoj formi i ukusu njenog proizvođača. Plastični barbotinski ukras nadomještava niz okomito urezanih linija gusto poredanih s podjelom u pojaseve (T.II,4). Isti ornament, samo nešto nemarnije izveden, vidljiv je na fragmentiranom primjerku šalice s izvijenim obodom iz Omišlja (T.II,3). Sličan primjerak pronađen u nekropoli u Kurilovu bikoničnog je oblika s valovito urezanim linijama na trbuhu posude.⁹ U Sirmiumu je poznato nekoliko varijanti ovih zdjelica s prstenastim obodom; njih oštra kanelira dijeli na polukružno oblikovanog trupa, ornamentiranog u nekoliko pojaseva.¹⁰ U emonskoj nekropoli šalice s ovakvom ornamentikom bile su osobito omiljene; tu se uz ostali inventar javljaju od druge polovice I. st. n. e. i djelomice na početku II. st. n. e.¹¹ To je ujedno i vrijeme kada se u emonskim grobovima njihov broj smanjuje što je vjerojatno uzrokovao pad proizvodnje keramike tankih stijenki na italskom tlu.

³ Ch. Simonett 1941.

⁴ N. Lamboglia 1950., str. 731

⁵ Lj. Plesničar 1977, T. I.

⁶ P. Petru 1969., sl. 1.

⁷ O. Brukner 1981, str. 36.

⁸ D. Ruševljanin 1973., T. III, 8.

⁹ D. Ruševljanin 1973., T. III, 9.

¹⁰ O. Brukner 1981., T. 56, 31—38.

¹¹ Lj. Plesničar 1977., T. I.

Među brojnim nalazima s omišaljske nekropole najslabije je zastupljena tera sigilata, svega s nekoliko fragmenata.¹² S ostalih lokaliteta na kvarnerskom području poznati su nalazi tera sigilate iz nekropole u Bakru, Krku i Osoru.¹³ U istraženom objektu vile u Omišlju pratimo njene imitacije, izrađene u formama tera sigilate chiare, ili sjeverno afričke. Razlikuje se po specifičnoj narančastoj boji, koja je svjetlija od one crvene boje, zbog čega je i nazvana chiarom. Fragmentirana zdjelica iz Omišlja od narančaste kredaste gline s crvenom prevlakom koja se otire, po Lambogli pripada tipu 9 a (T, V).¹⁴ Fragmentirana zdjelica kojoj je dno ukrašeno koncentričnim žlijebovima odgovara Lamboglinom tipu 10 a (T, IV).¹⁵ Pečena je od fine pročišćene gline, narančaste boje i odlikuje se kompaktnošću. Ovi nalazi chiare odgovarali bi originalnoj chiari, koja se datira od kraja I. st. i početka II. st. n. e., prema podjeli Lamboglie.

Prisustvo staklenog inventara na ovom lokalitetu potvrđeno je fragmentarnim nalazima, između kojih se moglo izdvojiti nekoliko osnovnih oblika koji su zastupljeni čašama, zdjelicama, vrčevima i poklopcem. Končna zdjelica, zadebljalog i nešto povijenog oboda na unutrašnju stranu, od žučkastog stakla, prema Isingsu tip 46 a, karakteristična je za italska nalazišta u klauđijevsko-neronsko vrijeme (T.III,1).¹⁶ Italski primjerci rađeni su od plavkasto-zelenkastog stakla. Kod šalice javlja se oblik s trbušastim recipijentom i pojačanim obodom, izrađen od svjetlozelenog stakla. Kod Isings je zaveden kao tip 85 a, i datiran u I-II. st. n. e. (T.III,4).¹⁷ Fragmentirani poklopac s hvataljkom u obliku kaplje od maslinasto zelenog stakla (T.III,6) služio je za zatvaranje olla cineraria i proizvodio se većinom u italskim radionicama stakla od I. st. do potkraj II. st. n. e. Iz literature poznat je vrlo mali broj staklenih poklopaca s naših lokaliteta, spominju se tek primjerci kupolastih poklopaca iz Osora i Starigrada kod Zadra.¹⁸

Uz ostale oblike staklenog posuda javlja se i prizmatičan vrč, fragmentiran, svjetlozelene boje s rebrastom drškom i ornamentiranim dnom (T.III,2,7). Tom tipu vrčeva možemo pridružiti i fragmentirano četvrtaasto dno, bez ornamenta (T.III,8). Oblici ovih vrčeva odlikuju se izduženom četvrtastom formom, koja završava kratkim cilindričnim vratom i horizontalno razvraćenim obodom. Određivanju porijekla ovog vrča pomaže reljefni ukras s inicijalima.

Pojava reljefa na staklenom posudu nije tako rijetka, najranija je na sidonskom reljefnom staklu.¹⁹ U rano carsko vrijeme, kad niču staklarske radionice na italskom tlu, te u Galiji i na Mediteranu, proizvodnju, uglavnom jednobojnog stakla zamjenjuje u doba flavijevaca masovna proizvodnja šarenog stakla. Tada počinje i snažna produkcija ovih prizmatičnih vrčeva, koja se na cijelom području Rimskog Carstva održala više od dva stoljeća.²⁰ Jedan je od tipova staklenog posuda koji svoju rasprostranjenost duguje svojoj praktičnoj i prostornoj

¹² D. Ruševljanin 1973., T. IV.

¹³ Š. Ljubić 1882., T. I i T. IV; Muzejska zbirka na otoku Košljunu; Arheološka zbirka u Osoru.

¹⁴ N. Lambolia 1958., str. 274.

¹⁵ N. Laboglia 1958., str. 277.

¹⁶ C. Isings 1957., tip 46 a.

¹⁷ C. Isings 1957., tip 85 a.

¹⁸ I. Fadić 1982., T. III, 57.

¹⁹ E. Welker 1974., str. 78.

²⁰ M. C. Calvi 1969., T. XII, 5.

formi, čije je dno bilo ponekad ukrašeno geometrijskim ornamentom i inicijalom. Pretežno se na ovim reljefnim prikazima susreću: ime proizvođača u prvom planu i dodatak oznake mjesta, čime se isključuje mogućnost konkurencije nekog drugog proizvođača. Prateći ove naše inicijale, može se uočiti da u središnjem prostoru dominira slovo P i I, vjerojatno ime proizvođača uz dodatak ugaonog slova A unutar povijenog luka, koji možda govori o akvilejskoj radionici. Uz staklarske centre u Rimu i Kampaniji, Aquileia je u rimsko carsko vrijeme bila snažni proizvodni centar stakla, možda i najjači, te je preko svoje luke — preko kopnenih putova izvozila svoje proizvode na mnoga provincijalna tržišta. Prisustvo uvezenih predmeta pratimo na našim brojnim lokalitetima u zapadnoj Panoniji (Sisak, Stenjevac, Sčitarjevo, Varaždinske Toplice, Ludbreg) i uz priobalni pojas (Bakar, Nin, Zadar, Solin) iz tih radionica.²¹

Uvidom u prikupljeni materijal s ovog objekta dobio se izbor pretežno keramičkog materijala, koji je zastupljen raznim oblicima posuda za svakodnevnu upotrebu, i onih koje možemo smatrati uvezenim. U većem broju zastupljena je keramika tankih stijenki, trbušastih i bikoničnih oblika s glatkom površinom stijenki, te onih čije su površine ukrašene stiliziranim listovima, grozdovima ili urezanim linijama u dva ili više pojaseva. Ova keramika pripada najranijem italskom importu iz druge polovice I. st. i početka II. st. n. e. Vrlo slabo zastupljena je tera sigilata, posebno njene imitacije u vidu chiare, sa specifičnom narančastom bojom, koju možemo pripisati sjeveroafričkom importu od kraja I. st. do prve polovice II. st. n. e. Od staklenih predmeta zastupljen je, uz nekoliko karakterističnih oblika, manji broj onih koji se mogu izdvojiti kao npr. prizmatični vrč, čije pečatno dno nosi inicijale majstora i radionice, što također govori o prisustvu sjeveroitalskog importa, vjerojatno iz akvilejske radionice.

Da luka antičkog Fulfinuma nije bila samo strateškog značaja, već da je služila i u trgovačke svrhe potvrđuje pretežno, importirani materijal pronađen na tom objektu. Nastavak istraživanja vrlo je otežan no vjerujemo da će analiza materijala iz ostalih objekata dati više uvida u mrežu trgovačkih puteva koji su se ukrštavali kod Fulfinuma.²²

OPIS MATERIJALA

1. Trbušasta šalica s kratkim ramenom, sužena na gornjem rubu s nešto istanjenim zaravnjenjenim obodom. Dno je ravno, jedva naglašeno i odeblijalo. Površine stijenki su posve glatke, u donjem konusu naziru se urezane linije koncentričnih krugova. Glina je fino mljevena, sive boje s tamnije sivom prevlakom. Dosta je dobro, sačuvana i u manjem dijelu rekonstruirana. (T. I, 1)
Dimenzije: 10,3 cm promjer na gornjem rubu, visina 5,6 cm.
2. Ulomak šalice glatkih stijenki od sivo pečene gline s tragom prevlake od tamnije sive boje. (T. I, 2)
3. Ulomak šalice glatkih stijenki s izvijenim obodom na van. Rame posude ukrašeno je nizom urezanih linija. Pečena je iz fino mljevene gline, sive boje s tragom tamnije sive prevlake. (T. I, 3)

²¹ V. Damevski 1974., str. 64.

²² Dr Radmila Matejčić istražila je također jedan takav stambeni objekt u sjeveroistočnom dijelu grada.

4. Ulomak zdjele tera sigilate chiare, zaobljenih stijenki i nešto povijenog oboda sa ravnim dnom. Glina je fino mljevena, narančaste boje s narančastocrvenom prevlakom koja se otire. (T. I, 4)
5. Ulomak zdjele tera sigilate chiare sa stajaćom plohom, čije je dno ukrašeno nizom koncentričnih krugova. Glina je fino mljevena, narančaste boje s narančastocrvenom prevlakom. (T. I, 5)
6. Trbušasta šaalica tankih stijenki s nešto suženim ramenom i zaravnjenim obodom, povije se prema unutra. Plitko urezana horizontalna linija dijeli rame od ornamentiranog pojasa na zaobljenom truhu, koji se konično spušta u ravno dno posude. Barbotin ukras teče oko cijelog trbuha posude, izveden je u obliku stiliziranih srčolikih listova kojeg prate po dvije plastične vitice. Pečena je od fine gline, sive boje s prevlakom od tamnije sive boje. (T. II, 1)
Dimenzije 8,4 cm promjer na gornjem rubu, 5,3 cm visina šalice.
7. Ulomak oboda i ramena šalice glatkih stijenki. Plitka urezana linija dijeli zaravnjen obod od ukrašenog ramena posude. Reljefni vegetabilni ukras sastoji se od plastičnih ispupčenja koja imitiraju grozdasti ornament iznad kojeg se nadvila vitica. Glina je dobro pečena, sive boje s tamnije sivom prevlakom. (T. II, 2)
8. Ulomak šalice glatkih stijenki s prstenastim obodom i zaobljenim ramenom, koje je ukrašeno nizom urezanih linija u pojasevima. Glina je fino pečena, sive boje s tamnije sivim premazom. (T. II, 3)
9. Trbušasta šalica tankih stijenki s zaravnjenim obodom i kratkom prstenastom nogom. Ukrašena je nizom pravilno urezanih linija u više pojaseva. Pečena je od pročišćene gline, sive boje s tamnije sivim premazom. Dosta je dobro sačuvana i djelomično rekonstruirana.
Dimenzije: 8,4 cm promjer na gornjem rubu, 5,6 cm visina (T. II, 4)
10. Fragmentirana konična zdjela zadebljalog i nešto povijenog oboda na unutrašnju stranu od žučkastog stakla. (T. III, 1)
11. Ulomak češljaste drške, pripada prizmatičnom vrču, od svijetlo zelenog stakla. (T. III, 2)
12. Ulomak čase cilindričnog tijela s izvijenim obodom na van, vrlo tankih stijenki od žučkastog stakla. (T. III, 3)
13. Fragmentirana šalica s trbušastim recipijentom i pojačanim obodom od svijetlo zelenog stakla. (T. III, 4)
14. Zelenkastoplavkasti horizontalno razvučen obod s cilindričnim vratom. (T. III, 5)
15. Fragmentirani poklopac s hvataljkom u obliku kaplje od tamnozelenog stakla. (T. III, 6)
16. Pečatni ukras na četvrtastom dnu staklenke, prikazan je u vidu jednog zrakastog motiva koji se širi od središnje točke prema rubovima i završava oštro povijenim lukovima. Prostor između zrakastih linija ispunjen je slovima od kojih se mogu nazreti u gornjem prostoru slovo P i slovo I u donjem dijelu. U lijevom uglu dolje uz sam rub nazire se slovo A, unutar povijenog luka. (T. III, 7)
17. Fragmentirano dno prizmatičnog vrča, svijetlo zelene boje. (T. III, 8)

LITERATURA

- O. *Brukner*, Rimska keramika u jugoslavenskom delu provincije Donje Panonije, Beograd 1981.
- M. C. *Calvi*, I vetri romani, Aquileia 1969.
- V. *Damevski*, Pregled tipova staklenog posuda iz italskih, galskih, mediteranskih i pokrajinskih radionica na području Hrvatske u doba Rimskog Carstva, Arheološki vesnik 25, Ljubljana 1974.
- I. *Fadić*, Tipologija i kronologija rimskog stakla iz Arheološke zbirke u Osoru, Izdanje Hrvatskog arheološkog društva, sv. 7, Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju, Zagreb 1982.
- C. *Isings*, Roman glass from dated finds, Groningen 1957.
- N. *Lamboglia*, Nuove osservazioni sulla »Terra sigilata chiara«, Rivisti di studi Liguri, XXIV, 3-4, Bordighera 1958.
- N. *Lamboglia*, Gli scavi di Albintimilium e la cronologia della ceramica romana I, Bordighera 1950.
- S. *Ljubić*, Arheološko iskapanje u Bakru, VHAD god. IV, Zagreb 1882.
- M. T. *Marabini*, The Roman Walled Pottery, Roma 1973.
- P. *Petru*, Pokus časovne razporeditve lončenine iz rimskih grobov na Dolenjskem in Posavju, Razprave 6, Ljubljana 1969.
- Lj. *Plesničar*, Keramika emonskih nekropol, Ljubljana 1977.
- D. *Ruševljanin*, Ranorimska nekropola u uvali Sepen kod Omišlja na otoku Krku, Diadora 6, Zadar 1973.
- Ch. *Simonett*, Tessiner Gräberfelder, Monographie zur Ur — und Frühgeschichte der Schweiz, Band III, Basel 1941.
- B. *Vikić*, Karakter rimske keramike južne Panonije i problematika njene tipologije i kronologije,
- E. *Welker*, Die römische Gläser von Nida Heddernheim, Frankfurt 1974.

A CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF IMPORTS IN ANCIENT FULFINUM

Summary

During the time of Roman domination the site of the town of Omišalj on the island of Krk, in the hinterland of the Kvarner Gulf and very close to the mainland, became a significant sphere of interest for its new rulers.

Ancient sources mention two settlements on the island: Curictae, identified with the present-day town of Krk, and Fulfinum, whose exact location long remained undetermined. Reliable evidence for its whereabouts was furnished by an inscription found in the structure of the walls of the Benedictine monastery in Mirine, mentioning the construction of an aqueduct in Fulfinum under the emperor Domitian.

Systematic investigations then ensued on the basis of aerial photographs, and the street grid of the ancient city, its outlines and limits were traced with reasonable certainty. Several dwellings and public buildings were discovered, as well as the position of the harbor and the necropolis. The stratigraphic situation, according to results so far, shows two phases of construction, the first from the first half of the 1st century A.D., as confirmed by finds from that time (coins, bricks), and a second assignable to the building of the new aqueduct under Domitian.

Besides some public buildings, a part (20 × 20 m.) of a villa has been discovered, fitting into the Eastern residential quarter. It is located right on the shore of Sepen Bay, which hindered study because of the penetration of sea water. Work so far has shown the existence of a large complex, within which the northwest part of a large villa with a plastered central courtyard has come to light. On the west side of this square court, 13 × 7.7 m, a 1.5 m wide portico has been found, which gave access to a row of rooms to its west. The north and east wings of the building could not be studied. There were probably other household buildings to the south, parallel to the shore. The walls of the building are destroyed almost down to the foundations; only the inner side of the court, with the floor, is well preserved.

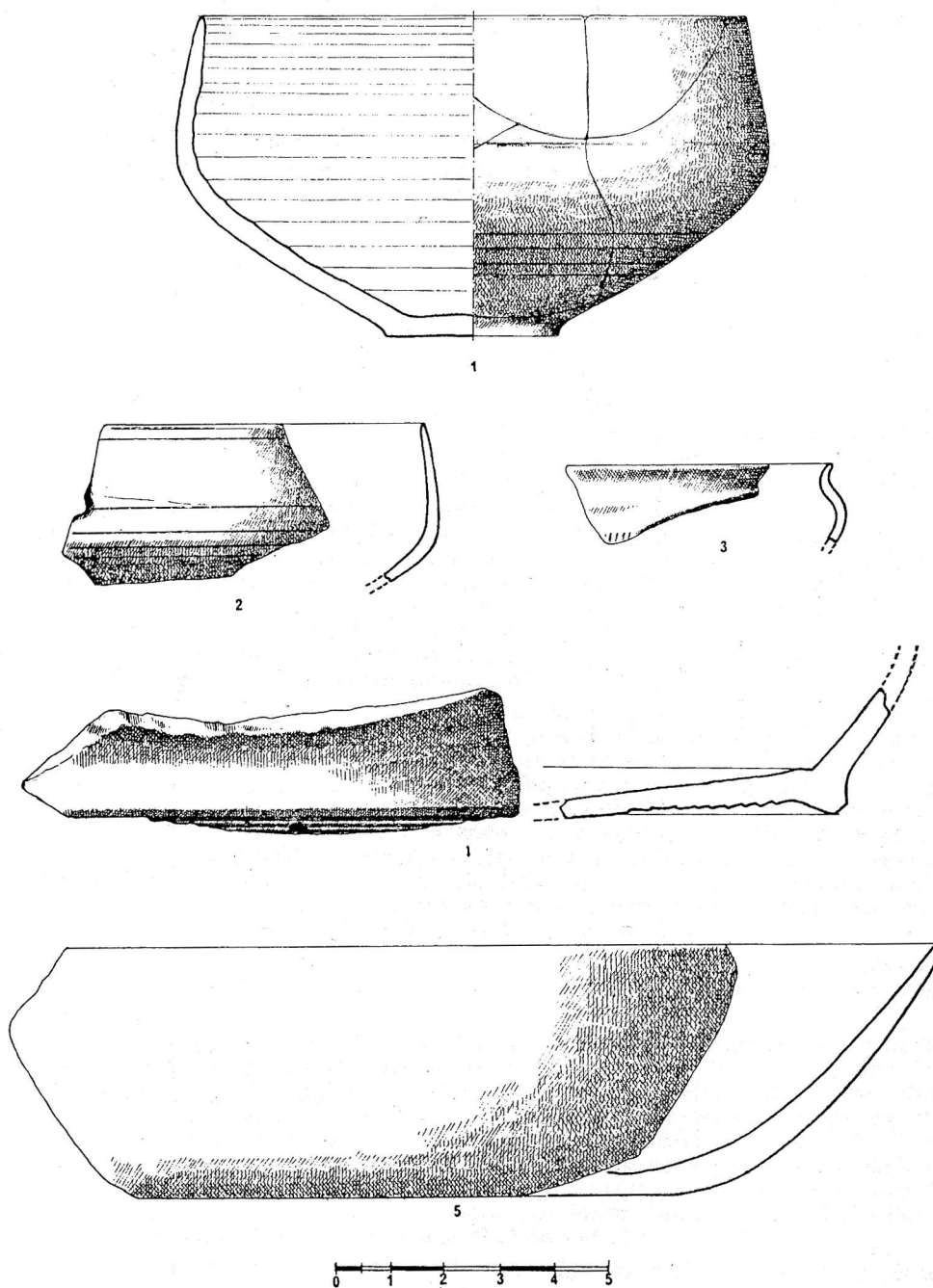
Accompanying archeological finds within the area of the villa are mainly imported objects, such as thin-walled ceramics, terra sigillata chiara, and some fragmentary finds of glassware.

Specially interesting are the thin-walled ceramics, whose production began in the Augustan age and went on through the 1st century A.D. to the first half of the 2nd century, competing with the highly prized terra sigillata of north Italian manufacture. The Omišalj villa has several types of thin-walled ceramics, including the early hemispheric forms, characteristic for the time of Claudius and Nero (Pl. I, 1). A second group is those with a barbotine in plastic forms, ornamented with stylized leaves or bunches of grapes, and those in which the surface of the walls is covered with a series of incised lines in two or more horizontal bands (Pl. I, 2-3). These ceramics are of gray clay covered with somewhat darker slip.

Also found were several specimens of terra sigillata distinguished from other sigillatae by their specific orange color. Among our finds we distinguish fragments whose form and workmanship imitate true terra sigillata from the end of the 1st and the 2nd century A.D. (Pl. III, 2), and those with a rougher surface covered with a less shiny slip which rubs off, dated by Lamboglia from the end of the 2nd century to the 3rd century A.D.

The glassware finds were fragmentary, in view of the shallowness of the layer and the fragility of the glass walls, making reconstruction impossible. Several basic

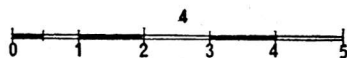
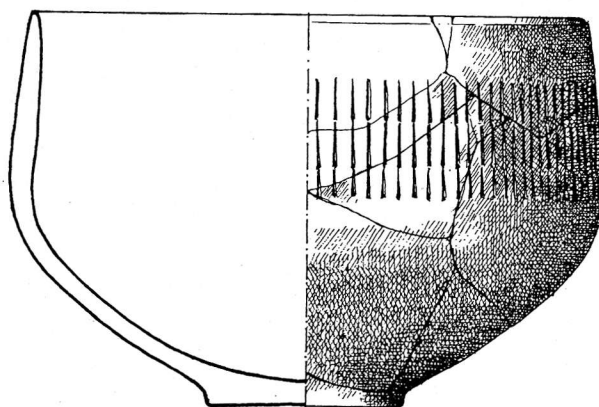
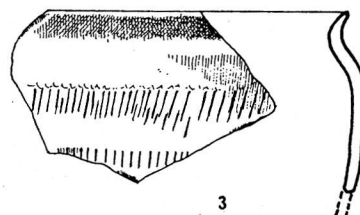
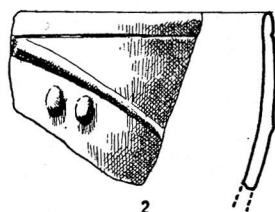
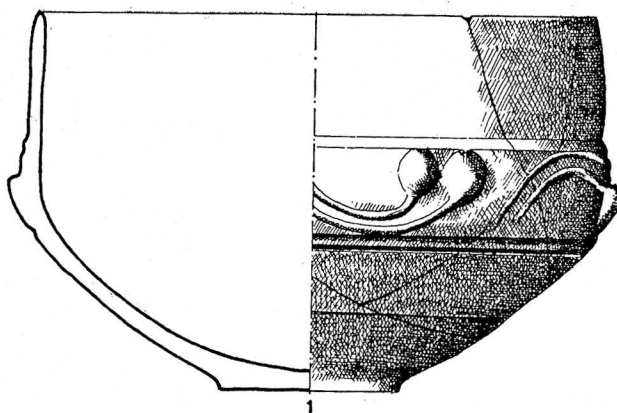
shapes can be identified, mainly cups, shallow bowls, bottles, and a cover. Notable among them is a prismatic jug with a ribbed handle, of light green glass, with an ornamented bottom. A molded decoration on the square bottom has the form of a radiating motif, broadening from a central point toward the edges and terminating in angled shapes. The accompanying initials in the center, in which P and I dominate, refer to the maker, while the peripheral part of the angled shape can be read as an A, indicating the workshop, presumably Aquileia. Along with Rome and Campania, in Imperial times Aquileia was a strong glass-making center and producer of other ceramic products, and exported via its harbor and land routes to many provincial markets. The fortified harbor of ancient Fulfinum probably served as one of the Kvarner Gulf's commercial bases for the transport of northern Italian imports in the Imperial period.

1

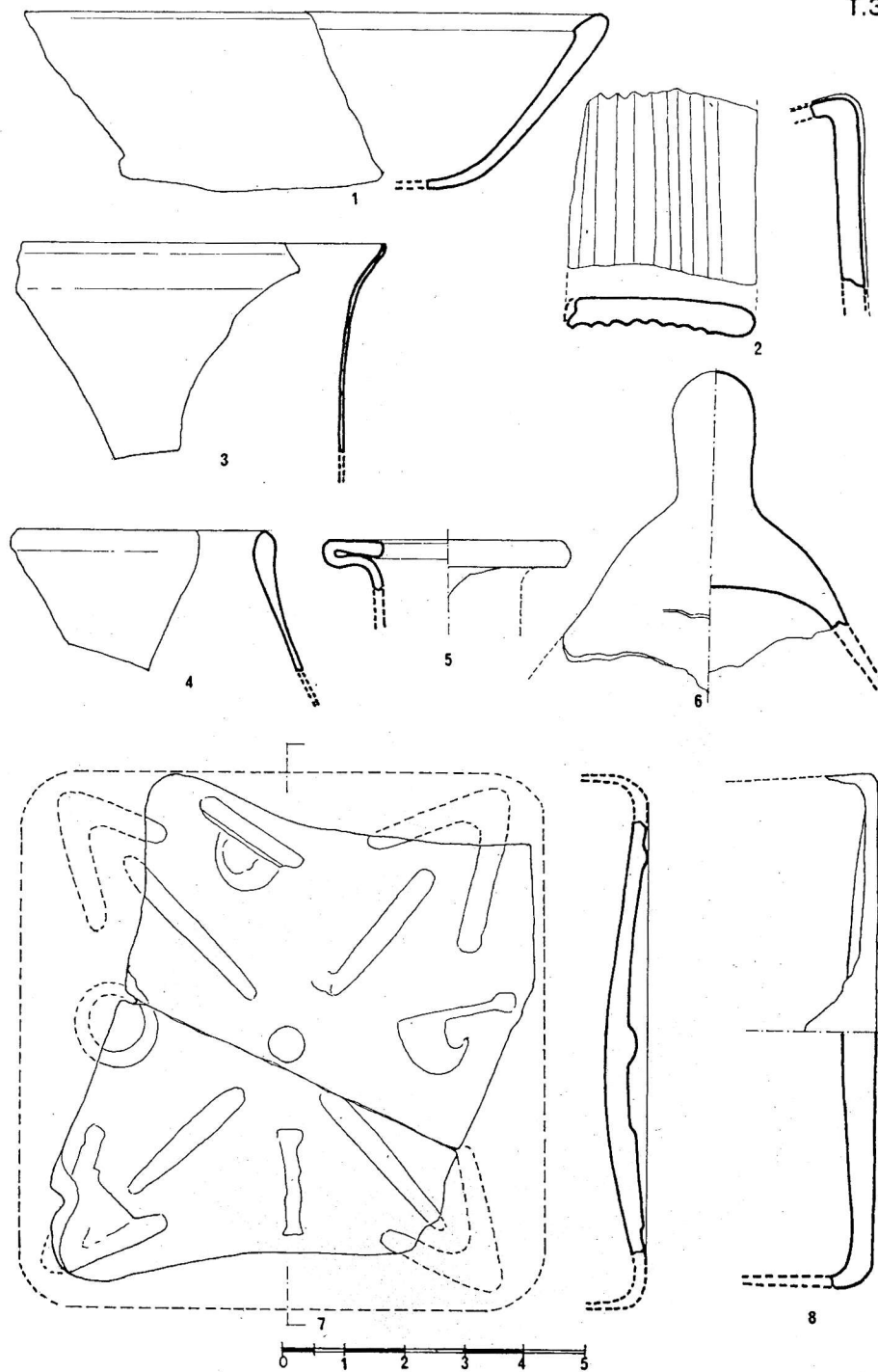
1. Trbušasta šalica glatkih stijenki; 2. Ulomak šalice glatkih stijenki; 3. Ulomak šalice s izvijenim rubom, ukrašen urezanim linijama; 4. Fragmentirana zdjela tera sigilate chiare; 5. Fragmentirana zdjela tera sigilate chiare;

T.2

2

1. Šalica glatkih stijenki ukrašena srčolikim listovima; 2. Ulomak šalice s grozdastim ornamentnom; 3. Ulomak šalice s urezanim linijama; 4. Šalica s urezanim linijama u pojasevima;

3

1. Ulomak zdjele od žučkastog stakla; 2. Ulomak rebraste drške; 3. Čaša s izvijenim obodom; 4. Šalica s zadebljalim rubom; 5. Ulomak oboda i vrata boce-vrča, zelenkasto plave boje; 6. Poklopac s kapuljastim završetkom; 7. Ornamentirano dno prizmatičnog vrča; 8. Ulomak dna četvrtastog vrča.